

Arqueologia de l'Arquitectura i de l'Urbanisme

2014/2015

Codi: 100737

Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2500241 Arqueologia	OB	3	2

Professor de contacte

Nom: Pedro Vicente Castro Martínez

Correu electrònic: Pedro.Castro@uab.cat

Utilització de llengües

Llengua vehicular majoritària: català (cat)

Grup íntegre en anglès: No

Grup íntegre en català: No

Grup íntegre en espanyol: No

Equip docent

Albert Lopez Mullor

Josep Maria Puche Fontanilles

Prerequisits

Assignatura obligatoria: 3er curs del Grau d'Arqueologia

Objectius

Aquesta matèria és de caràcter teoricopràctic i capacita els/les estudiants per enfrontar-se amb èxit a la lectura arqueològica relativa a les estructures arquitectòniques i els espais socials.

El Grup 1 de Pràctiques d'Aula (Prehistòria) es revisaran les claus socials de l'estructuració arquitectònica i de la configuració econòmica i polític-ideològica dels espais socials en els assentaments. Sobre bases teòric-metodològiques encaminades al desenvolupament de l'Arqueologia Social, es parlarà especialment de l'expressió material de les pràctiques socials, des de la producció arquitectònica (terrenys, matèries, tecnologies i treball) a les activitats realitzades en els conjunts socials, i la seva articulació en unitats arquitectòniques relacionades amb determinats col·lectius, així com a l'organització dels espais en els assentaments (urbanisme).

El Grup 2 de Pràctiques d'Aula (Història Antiga i Medieval) es farà un èmfasi en la lectura arqueològica de l'estratigràfica del patrimoni edificat. L'objectiu principal és la definició dels edificis com a dipositaris d'informació arqueològica i l'ensinistrament per poder registrar-la i interpretar-la, tal com es fa en els jaciments on només s'estudien les restes dipositades per sota de la cota 0. D'aquesta manera, es pretén, en primer lloc, d'impartir tècniques de representació de les estructures arquitectòniques i, en segon lloc, el mètode de registre de les unitats estratigràfiques muràries i dels horitzons cronològics de què formen part. En tercer lloc, es donen les claus per a la interpretació de tot plegat, de tal manera que pugui traduir-se en informació arqueològica relativa a la datació i evolució formal dels elements, edificis, conjunts o estructures urbanes i situar-los en el seu context històric.

Competències

- Generar propostes innovadores i competitives en la recerca i en l'activitat professional.

- Que els estudiants puguin transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic tant especialitzat com no especialitzat
- Que els estudiants sàpiguen aplicar els coneixements propis a la seva feina o vocació d'una manera professional i tinguin les competències que se solen demostrar per mitjà de l'elaboració i la defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi
- Que els estudiants tinguin la capacitat de reunir i interpretar dades rellevants (normalment dins de la seva àrea d'estudi) per emetre judicis que incloguin una reflexió sobre temes destacats d'índole social, científica o ètica.
- Utilitzar els principals mètodes, tècniques i instruments d'anàlisi en arqueologia

Resultats d'aprenentatge

1. Aplicar les tècniques i els instruments d'anàlisi adequats als casos d'estudi
2. Aplicar tant els coneixements com la capacitat d'anàlisi a la resolució de problemes relatius al camp d'estudi propi
3. Buscar, seleccionar i gestionar informació de manera autònoma tant en fonts estructurades (bases de dades, bibliografies, revistes especialitzades) com en informació distribuïda a la xarxa.
4. Dominar les tècniques i els recursos instrumentals propis de l'anàlisi de laboratori arqueològic.
5. Realitzar documents gràfics convencionals: planimetria, topografia, cartografia, dibuix il·lustratiu
6. Reflexionar sobre el treball propi i el de l'entorn immediat amb intenció de millorar-los de manera continuada.
7. Transmetre els resultats de la recerca arqueològica i comunicar conclusions, de manera clara, tant oralment com per escrit, a un públic tant especialitzat com no especialitzat.
8. Utilitzar el vocabulari tècnic específic i d'interpretació de la disciplina

Continguts

La assignatura està configurada en sus contenidos a partir de dos grupos de Prácticas de Aulas dirigidos especialmente a alumnado orientado hacia la Arqueología Prehistórica (Grupo 1) y hacia la Arqueología Clásica y Medieval (Grupo 2).

GRUP 1 (ARQUEOLOGIA PREHISTÒRICA)

1.-L'ESPAI SOCIAL I LES PRÀCTIQUES SOCIALS.

-Arqueologia dels Assentaments com a Arqueologia Social.

-Teories de l'Espai Social.

-Paisatges, Escenaris, Ruïnes i Monuments.

-Funcionalitat i Eficiència: Sistémica de l'Espai.

-Fenomenologies i Construcció Social de l'Espai.

-Materialitat Social de l'Espai.

-Les Pràctiques Socials i l'Espai Social

-Areas d'Activitat i Estructures Socials

-Espais Socials vs Assentaments

-Temporalitat: Provisionalitat, Precarietat, Mobilitat i Sedentarització.

-Discontinuitats dels Assentaments: Patró d'Assentament.

2.-REGISTRES ARQUEOLOGICOS EN ELS JACIMENTS (ARQUEOLOGIA PREHISTORICA).

-Jaciments Arqueològics i Assentaments

-Formació de Jaciments Arqueològics: Fases (Seqüència Temporal) i Problemes de Conservació.

-Terrenys del Registre: Arqueologia de Camp, Arqueologia Urbana, "Arqueologia de l'Arquitectura" i Arqueologia Subacuàtica.

-Teories de l'Excavació Arqueològica: Metodologies del Registre. Nivells Teòrics, Estrats, Unitats Estratigràfiques i Conjunts.

-Registres i Mostrejos: Unitats Descriptives.

3.-ARQUEOLOGIA DE L'ARQUITECTURA: 1. TREBALL SOCIAL I ARQUITECTURA.

-Arquitectura: Monuments, Art i Arquitectura Popular.

-Treball i Arquitectura

-Terrens i Materials

-Matèria Base i Tècniques Arquitectòniques

-Tipologia Arquitectònica d'Estructures.

-Producció de Manteniment Arquitectònic

4.-ARQUEOLOGIA DE L'ARQUITECTURA: 2. LLOCS SOCIALS I ASSENTAMENTS.

-Els Llocs Socials: Realitat de la Vida Social.

-Llocs Socials: Forma, Funció i Ús.

-Llocs Domèstics i Singulars

-Unitats Domèstiques: Grups Domèstics, Famílies i Grups de Parentiu.

-Llocs Singulars.

-Llocs Especialitzats (Econòmics, Polítics, de Resistència i Coerció, Ideològics i de Suport Simbòlic).

-Necròpoli: Llocs Funeraris

-Llocs de Circulació, de Reunió i de Trobada

-No-Llocs?

-Demografia i Grups Socials.

-Ús, Possessió i Propietat de l'Espai

-La Fal·làcia del Privat i el Públic

-Política i Coerció als Espais Socials

-Quotidianitat i Excepcionalitat en els Llocs Socials.

5.- COMUNITAT, CIUTAT I URBANISME.

-Campaments, Llogarets i Ciutats

-Espacialidad i Especialització

-Centralització vs Segmentació

-Jerarquització vs Horizontalització.

-Urbanisme, Ciutat i Estat.

6.-ESTUDIS DE CASOS. ASSENTAMENTS PREHISTORICOS (Selecció).

-SUD-EST IBÈRIC: HORITZÓ DE VILLENA (1500-1200 calç ANE).

-MALLORCA: HORITZÓ DE SON FERRAGUT (700-450 calç ANE).

-COSTA SUD DE PERU: HORITZONS DEL TRIGAL (700-100 calç ANE).

-COSTA SUD DE PERU: HORITZONS DE CAHUACHI (100 calç ANE-400 calç DNE)

GRUPO 2 (ARQUEOLOGÍA CLÁSICA Y MEDIEVAL)

Ensenyaments teòrics

Primera part

1. I. Antecedents. La introducció del mètode estratigràfic en l'arqueologia clàssica i medieval. Els nous sistemes de registre dels anys seixanta i setanta del segle XX
1. II. Els conceptes bàsics de l'estratigrafia aplicats a la lectura arqueològica de paraments. Les unitats estratigràfiques muràries, les activitats, els horitzons cronològics
1. III. La lectura estratigràfica dels paraments. L'anàlisi tipològica. La presentació gràfica de conclusions
1. IV. L'arqueologia de l'arquitectura a Catalunya. La construcció d'un mètode arqueològic d'intervenció en el patrimoni edificat. Altres experiències
1. V. L'arqueologia com a eina per al coneixement històric de l'edifici (= jaciment). L'aplicació del mètode arqueològic dins la intervenció en edificis històrics.
1. VI. Conceptes de partida, definició. Primera fase: reconeixement. Segona fase: intervenció arqueològica. Tercera fase: seguiment i control arqueològic de l'obra de restauració. Quarta fase: conclusions. Cinquena fase: divulgació, seguiment i control arqueològic de l'obra de restauració.
1. VII. Exemples d'intervenció en conjunts arqueològics edificats de l'època antiga, època medieval i moderna. L'arqueologia de l'arquitectura de "baix cost". Concepte. Sistema d'aplicació.

Segona part

1. I. Metrologia històrica. Principis, relacions proporcionals i valors mètrics
1. II. El procés constructiu. De la idea al fet actual. L'edifici i la ciutat com ens vius en continua evolució
1. III. La mecànica de la construcció. Com i per que se sosté un edifici. Solucions aplicades
1. IV. Els materials de construcció. Els paraments i els opera.
1. V. Introducció al urbanisme. La morfologia de les ciutats i la seva evolució

1. VI. Com documentar l'arquitectura. Principis de la documentació gràfica. El dibuix com a eina de comprensió

1. VII. La fotogrametria digital aplicada a l'arquitectura històrica

Ensenyaments pràctics

- Treball de camp individual en un conjunt arqueològic de l'època antiga: p.e., fortaleza ibèrica de Montgròs (el Brull) o termes romanes de Sant Boi de Llobregat.
- Treball de camp per grups en un conjunt arqueològic d'època medieval i moderna: p.e. castell de Castelldefels o església de Santa Maria de Matadars (el Pont de Vilomara i Rocafort)
- Treballs pràctics d'aixecament de plànols d'edificis arqueològics de l'antiga Barcino

Metodologia

- Classes magistrals i sessions de debat.
- Grup 1 de Pràctiques d'Aula (Arqueologia Prehistòrica): Treballs de curs sobre casos de anàlisi de la estructuració arquitectònica i dels espais socials als assentaments.
- Grup 2 de Pràctiques d'Aula (Arqueologia Clàssica i Medieval): Treballs de camp, tant individuals com de grup, a diversos edificis històrics i conjunts arqueològics.
- Exposició i debat a l'aula dels avenços i resultats dels treballs de grup

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes Teòriques	10	0,4	2
Pràctiques d'Aula	75	3	8
Visites a Jaciments Arqueològics	6	0,24	1
Tipus: Supervisades			
Realització d'exercicis pautats d'aprenentatge	5	0,2	2
Tutories	15	0,6	2
Tipus: Autònomes			
Recerca de documentació i lectura de textos	20	0,8	3
Redacció de treballs i estudi	10	0,4	7

Avaluació

La nota final de l'assignatura s'obté a partir de l'avaluació realitzada en el marc dels Grups de Pràctiques d'Aula.

* en el grup 2 les proves escrites constituiràn el 50% de la nota. En el grup 1 el 100% de la nota es basa en la realització, presentació i discussió de treballs.

Grup 1 (Arqueologia Prehistòrica)

-Disseny de continguts i guió d'un Treball sobre un Cas d'Anàlisi dels Espais Socials en un Assentament.

-Exposició en classe dels Anàlisis dels Espais Socials en un Assentament.

-Presentació per escrit de l'Anàlisi Crítica de la Publicació dels Estudis dels Espais Socials en un Assentament

Grup 2 (Arqueologia Clàssica i Medieval)

Dues proves escrites, una corresponent a cadascuna de les dues parts de l'assignatura, que tindran un pes proporcional en la nota final. Tanmateix, per aprovar caldrà haver-les fet les dues.

Tres treballs pràctics, dos d'individuals i un de grup

No Presentat: El no presentat serà l'alumne que no lliuri res o que lliuri només la meitat de les evidències.

Reevaluació: Segons el "Protocol de Reevaluació" de la Facultat de Lletres, es farà una reevaluació al final del semestre. Tindran dret a la reevaluació els/les alumnes que hagin presentat el conjunt de les evidències avaluables. La reevaluació no serà en cap cas utilitzada com a segona convocatòria. La nota mínima per tenir dret a reavaluar serà el 3.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
proves escrites*	50	3	0,12	3
Presentació i discussió de treballs	50	6	0,24	3, 4, 5, 6

Bibliografia

BIBLIOGRAFIA GRUP 1 (ARQUEOLOGIA PREHISTÒRICA)

Claves y Conceptos de la Asignatura.

CASTRO-MARTINEZ, PV; GONZALEZ MARCEN, P (1989), "El Concepto de Frontera. Impliaciones Teóricas de la Noción de Territorio Político", *Arqueología Espacial*, 13: 7-18.

CASTRO-MARTÍNEZ, PV; LULL,V; MICO, R. (1993), "Arqueología algo más que Tafonomía", *Arqueología Espacial*, 16-17. Teruel.

CASTRO-MARTÍNEZ, PV et al. (1996), "Teoría de los Conjuntos Arqueológicos", en Proyecto Gatas (1). *Sociedad y Economía en el Sudeste de España, c. 2500-900 cal ANE*, Consejería de Cultura, Sevilla, "Serie Arqueología-Monografías".

CASTRO-MARTÍNEZ, PV et al (1996), "Teoría de las prácticas sociales", *Complutum*, extra 6, Homenaje a M. Fernández-Miranda, vol. II, pp. 35-48.

CASTRO-MARTÍNEZ, PV et al (1998), "Teoría de las producción de la vida social. Mecanismos de explotación en el SE Ibérico", *Boletín de Antropología Americana*, vol. 33, pp. 35-77.

CASTRO-MARTÍNEZ, PV; ESCORIZA MATEU, T; SANAHUJA YLL, ME (2002), "Trabajo y Espacios Sociales en el Ambito Doméstico", *Geocrítica-Scripta Nova*, VI, 119 (10).

CASTRO-MARTINEZ, PV et al (2002), "¿Qué es una ciudad?", *Geocrítica-Scripta Nova*, VII.

CASTRO-MARTÍNEZ, PV; ESCORIZA MATEU, T; SANAHUJA YLL, ME (2003), "Trabajo, Reciprocidad y Explotación", en I. Terradas, J.L. Molina y C. Larrea, eds (2003), *El Recurso a la Reciprocidad- IX Congreso de Antropología*, Barcelona.

CASTRO-MARTÍNEZ, PV, ESCORIZA MATEU, T; SANAHUJA YLL, ME (2004), "A la búsqueda de las mujeres y a los hombres: Sujetos Sociales, Espacios Estructurados y Análisis de Materiales", *Avances en Arqueometría 2003*, Universidad de Cádiz, Cádiz.

CASTRO-MARTÍNEZ, PV; ESCORIZA MATEU, T (2005), "Trabajo y Sociedad en Arqueología", *Revista Atlántica-Mediterránea de Arqueología Social*, 7: 131-147.

CASTRO-MARTÍNEZ, PV et al (2005), "Trabajo, Producción y Neolítico", *III Congreso del Neolítico en la Península Ibérica*, Santander.

CASTRO-MARTÍNEZ, PV et al (2006), *Contra la Falsificación del Pasado Prehistórico*, Instituto de la Mujer, Madrid.

CASTRO-MARTINEZ, PV et al (2009), "Unlike Communities. Domestic Architectural Duality in Late Prehistory of the Western Mediterranean", *BAR int. Series*, Oxford, 143-152.

CASTRO-MARTINEZ, PV; ESCORIZA MATEU, T (2009), "Lugares Reales y Lugares Ideales. Realidad y Construcción de Ficciones en Arqueología", *Cuadernos de Prehistoria de la Universidad de Granada*, 19.

Arqueología de los Asentamientos

BRÜCK, J; GOODMAN, M (1999), *Making places in the prehistoric world: themes in settlement archaeology*, UCL Press, London.

BURILLO MOZOTA, F (ed) (1984-93), *Arqueología Espacial. Coloquio sobre distribución y relaciones entre los asentamientos*, 1-12. Seminario de Arqueología y Etnología Turolense-Colegio Universitario de Teruel, Teruel.

BURNHAM, BC; KINGSBURY, J (eds) (1979), *Space, hierarchy and society: interdisciplinary studies in social area analysis*, *BAR Int. Series*, 59, Oxford.

CLARKE, DL (1978), *Analytical Archaeology*, 2ª ed (Arqueología analítica, 2ª ed., Ed. Bellaterra, Barcelona, 1984).

CRIBB, R. (1991), *Nomads in archaeology*. Cambridge University Press, Cambridge,

GUIDONI, E (1989), *Arquitectura Primitiva. "Historia Universal de la Arquitectura"*, Ed. Aguilar. Madrid.

HASSAN, FA (ed) (1981): *Demographic Archaeology*, Academic Press, London

KENT, S. (1990), *Domestic Architecture an the Use of Space. An Interdisciplinary crosscultural study*. Cambridge University Press

LUMBRERAS, L. G. (2005), *Arqueología y Sociedad*, Instituto Estudios Peruanos, Lima

MANZANILLA, L (ed) (1988), *Coloquio Childe. Estudios sobre las revoluciones neolítica y urbana*, Universidad Autónoma de México, Mexico DF.

RENFREW, C; BAHN, P (1991), *Archaeology. Theories, Methods and Practice*, Thames and Hudson, Londres. (Arqueología. Teoría, Métodos y Práctica, Akal, Madrid, 1993).

SPRIGGS, M (ed) (1978), *Social organisation and settlement*, *BAR Int. Series*, 47, Oxford.

UCKO, PJ; TRINGHAM, R; DIMBLEDY, GW (eds) (1972), *Man, Settlement and Urbanism*, Duckwort, London.

TRIGGER, BG (1967), "Settlement Archaeology-Its Goals and Promise", *American Antiquity*, 32-149-160.

AA.VV. (2002), Arqueología de la Arquitectura. Actas del Seminario Internacional de Arqueología de la Arquitectura: Vitoria-Gasteiz, 18-21 de febrero de 2002, 1.

Sociología de la Producción del Espacio Social

AUGE, M. (1992) Los No Lugares. Espacios del Anonimato. Una Antropología de la Sobremodernidad, Gedisa, Barcelona.

BOURDIEU, P (2003), Las Estructuras Sociales de la Economía, Anagrama, Barcelona.

CHILDE, VG (1954), Los orígenes de la civilización, F.C.E., México.

FOUCAULT, M (1975), Vigilar y Castigar, Siglo XXI, Madrid.

KENT, S (ed) (1990), Domestic architecture and the use of space. An interdisciplinary crosscultural study, Cambridge University Press, Cambridge, "New directions in Archaeology".

LEFEBVRE, H (1962), Critique de la vie quotidienne, Arché Editeur, Paris, "Le Sens de la Marche" (Crítica de la vida cotidiana, México, FCE, 1979)

LEFEBVRE, H (1976), "La producción del espacio" en Espacio y política, el derecho a la ciudad II Península, Barcelona.

SAMSON, R (ed) (1990), The Social Archaeology of Houses, Edinburgh University Press, Edinburgh.

SANCHEZ, JE (1992), Geografía Política, Ed. Síntesis, Madrid.

Registros Arqueológicos.

BATE, LF (1993), Del registro estático al pasado dinámico: entre un salto mortal y un milagro dialéctico, Arqueología Espacial, 18: 1-21.

BINFORD, LR (1981), "Behavioral archaeology and the Pompeii premise", Journal of Anthropological Research, 37:3: 195-208

CARANDINI, A (1997), Historias en la Tierra. Manual de excavación arqueológica. Crítica, Barcelona..

HARRIS, EC (1991), Principios de estratigrafía arqueológica. Crítica, Barcelona.

ROSKAMS, S. (2001), Excavation, Press Syndicate of the Univeristy Press (Teoría y Práctica de la excavación, Crítica, Barcelona, 2003).

WHEELER, M. (1956), Archaeology from the Earth (Arqueología de Campo, FCE, México, 1961).

"Análisis Espacial" en Arqueología

CLARKE, DL (ed) (1977), Spatial archaeology, Academic Press, Londres.

CONOLLY, J; LAKE, M (2009), Sistemas de Información Geográfica aplicados a la Arqueología, Bellaterra, Barcelona "Arqueología".

HIETALA, H (ed) (1984): Intrasite Spatial Archaeology. Cambridge Univ. Press.

HODDER, I; ORTON, C (1990), Análisis espacial en arqueología. Crítica, Barcelona.

KINTIGH, KW; AMMERMAN, A (1982): "Heuristic Approaches to spatial analysis in archaeology". American Antiquity, 47, 1: 31-63.

WHALLON, R (1973), "Spatial analysis of occupation floors I: application of dimensional analysis of variance". American Antiquity, 38,3: 266-278.

WHALLON, R (1974), "Spatial analysis of occupation floors II: the application of nearest neighbor analysis". *American Antiquity*, 39,1: 16-34.

WÜNSCH, G. (1989), "La organización interna de los asentamientos de comunidades cazadoras-recolectoras". *Trabajos de Prehistoria*, 46: 13-33.

BIBLIOGRAFIA GRUP 2 (ARQUEOLOGIA CLASSICA I MEDIEVAL)

Bibliografia impresa

AADD (1995), *Leer el documento construido = Informes de la Construcción* (Madrid), 46, n. 435, enero-febrero.

Brogiolo, P. (1988), *Archeologia de l'edilizia storica*, Como.

Caballero, L. ; Fernández Mier, M. (1997), "Análisis arqueológico de construcciones históricas en España. Estado de la cuestión", *Arqueología de la Arquitectura* (Vitoria), 2, 147-158.

Doglioni, F. (1997), *Stratigrafia e restuaro. Tra conoscenza e conservazione dell'architettura*, Trieste.

Francovich, R., Parenti, R. (ed.) (1988), *Archeologia e Restauro dei monumenti. 1° ciclo di lezioni sulla ricerca applicata in archeologia. Certosa di Pontignano* (Siena), 28 settembre-10 ottobre 1987, Firenze.

Journot, F. (1999), "Archéologie du Bâti", *La construction en pierre*, Paris, 133-163.

López Mullor, A. (2002), "Veinte años después", *Arqueología de la Arquitectura* (Vitoria), 1, 2002, 159-174.

López Mullor, A.; Estany, I.; Lacuesta, R. [coords.] (2005), *Castell de Castelldefels. Arqueologia, història, art, Monografies*, 7, Diputació de Barcelona, Servei de Patrimoni Arquitectònic Local, Barcelona.

Magalhaes Ramalho, M. M. B. (1996), "A archeologia na intervençao dos edificios históricos ou a Arqueologia da arquitectura", *Al-Madan* (Setúbal), 5, 50-56

Maldonado, L., Vela, F. (1998), *De Arquitectura y Arqueología*, Ed. Munilla-Lería, Madrid.

[Paron-Kontis](#), I. ; Reveyron, N. (2005), *Archeologie du bâti, Archéologie Aujourd'hui*, Errance, Paris.

Quirós, J. A. (2006), "Arqueología de la Arquitectura. Objetivos y propuestas para la conservación del Patrimonio Arquitectónico", arqueologiamedieval.com.

Sánchez Zufiurre, L. (2007), *Técnicas constructivas medievales. Nuevos documentos arqueológicos para el estudio de la Alta Edad Media en Álava*, EKOB, Colección de Patrimonio Cultural Vasco, 2, Gobierno Vasco, Departamento de Cultura, Vitoria-Gasteiz.

Tabales, M.A. (1998), *Arqueología en edificios históricos de Sevilla. Una propuesta de intervención*, Departamento de Prehistoria y Arqueología, Facultad de Geografía e Historia, Universidad de Sevilla, 2 vols., tesi doctoral inèdita.

Recursos digitals

Arqueología de la Arquitectura: <http://arqarqt.revistas.csic.es/index.php/arqarqt>

Arqueología aplicada al estudio e interpretación de edificios históricos, actes de les jornades celebrades l'octubre de 2009 a l'Insitute del Patrimonio Cultural de España (Ministerio de Cultura):

<http://www.calameo.com/read/000075335b34985f34eff>

<http://www.mcu.es/patrimonio/MC/IPHE/index.html>

Biblioteca arqueològica on-line. Universitat de Siena: <http://www.bibar.unisi.it>

Archeologie du bâti :

<http://www.diffusion.ens.fr/archo/tech/folder.2005-04-15.4180186094/>

Asociación Española de Arqueología Medieval: <http://www.aeam.es/inicio.htm>

Associació Catalana per a la Recerca en Arqueologia Medieval:

<http://www.acram.cat/>

Bibliografía Arqueología Medieval <http://www.biblioarqueologia.com>

Derieux. D. L'archéologie du bâti en Europe , comparaison entre la France et la Suisse:

http://hal.archives-ouvertes.fr/docs/00/41/74/38/PDF/NDA_archo_du_bati.pdf

Grupo de Investigación Arqueología de la Arquitectura: <http://www.ehu.es/arqueologiadelarquitectura>

Institut de Patrimoni Cultural. Universitat de Girona:

<http://www.udg.edu/tabid/12080/language/en-US/default.aspx>

Publicacions del Servei de Patrimoni Arquitectònic Local. Diputació de Barcelona:

<http://www.diba.es/spal/publicacions>